

Olbia și Apollonia. Lectura comentată a inscripției, făcută fără a se neglija sublinierea contemporaneității ei cu perioada de apogeu a domniei lui Burebista, trebuie să dovedească existența statului geto-dac, reliefînd: 1. existența *unui centru politic și religios* (= sistemul de cetăți din Munții Orăștiei); 2. existența *unui aparat de stat*, avînd în frunte un *sfat regal*, alcătuit după modelul elenistic (= titlul de „primul și cel mai mare prieten” care se dădea numai membrilor marelui sfat regal); 3. alcătuirea unei puternice *oștiri* (= așa cum o afirmă, cu oarecare exagerare a numărului, Strabo și o dovedesc cuceririle lui Burebista); 4. organizarea unei *diplomații* active și foarte bine informate asupra situației politice, atît din statul roman, cît și din regiunile „barbare”. Toate acestea dovedesc că pe vremea lui Burebista statul geto-dac reprezenta o realitate. Cînd se înfățișează stăpînirea regelui geto-dac „de o parte și de alta” a Dunării, este bine să se facă legătura cu situația de mai tîrziu a lui Mircea cel Bătrîn, care și el apare, în titlu, ca stăpînind „de ambele țărmuri ale Dunării pînă la Marea cea Mare”.

Inscripția, însă, mai poate fi folosită și la lecția privind *Dacia pînă la cucerirea romană* din cursul de istorie antică de la clasa a IX-a. Aici, însă, centrul de greutate al analizei trebuie să cadă pe integrarea Daciei în politica internațională a timpului, cu referire la războiul civil dintre Pompeius și Caesar și la poziția preponderentă pe care statul geto-dac o avea între popoarele „barbare” de la frontierele statului roman.

Indicații bibliografice

Vasile Pîrvan, *Getica*, București, 1926, p. 78—82 (cu traducerea textului și un excelent comentariu).

* * * *Istoria României*, vol. I, București, 1960, p. 284—288 (C. Daicoviciu).

Din istoria Dobrogei, vol. I, București, 1963, p. 282—287 și 288, n. 2 (D. M. Pipidi), vol. II, București, 1968, p. 27—31 (R. Vulpe).

Pagini din trecutul diplomației românești, București, 1966, p. 22—28 (Dinu C. Giurescu).

Hadrian Daicoviciu, *Dacii*, București, 1963, p. 96—106, și, de același, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 74 ; 90—91.

AUREL IORDANESCU

1475 : SCRISOAREA-CIRCULARĂ A LUI ȘTEFAN CEL MARE

Scrisoarea-circulară trimisă de Ștefan cel Mare, în ziua de 25 ianuarie 1475, la cincisprezece zile după bătălia de la Vaslui, ilustrează concepțiile lui de politică externă și marea dorință de a convinge puterile apusene să vină în ajutorul popoarelor amenințate de cotoșirea otomană.

Este un document istoric de inestimabilă valoare documentară, atît pentru istoria poporului român cît și pentru cunoașterea personalității lui Ștefan cel Mare. S-o punem alături de portretul schițat de cronicarul Gr. Ureche și s-o prezentăm elevilor.

Textul

„Prea luminaților, prea puternicilor și aleșilor domni a toată creștinătatea, cărora această scrisoare a noastră va fi arătată sau de care fi-va auzită.

Noi Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei, cu prietenie mă închin vouă tuturor cărora vă scriu și vă doresc tot binele și vă spun domniilor voastre că necredinciosul împărat al turcilor a fost de multă vreme și este încă pierzătorul întregii creștinătăți, și în fiecare zi se gîndește cum ar putea să supună și să nimicească toată creștinătatea.

De aceea, facem cunoscut domniilor voastre că pe la Boboteaza trecută, mai sus numitul turc a trimis în țara noastră și împotriva noastră o mare oștire în număr de 120.000 de oameni, al cărei căpitan de frunte era Soliman pașa beglerbegul; împreună cu acesta se aflau toți curtenii sus numitului sultan și toate popoarele din Romania¹ și domnul Țării Muntenești cu toată puterea lui și Assan-beg și Ali-beg și Schender-beg și Grana-beg și Osu-beg și Valtival-beg și Serfaga-beg și domnul din Sofia și Cusenva-beg și Piri-beg, fiul lui Isac-pașa, cu toată puterea lui de ieniceri. Acești mai sus numiți erau toți căpitaniii cei mari, cu oștile lor.

Auzind și văzînd noi acestea, am luat sabia în mîină și, cu ajutorul Domnului Dumnezeuului nostru atotputernic, am mers împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruît și i-am călcat în picioare, și pe toți i-am trecut sub ascuțișul săbiei noastre; pentru care lucru laudat fie Domnul Dumnezeuul nostru.

Auzind despre acesta, păgînul împărat al turcilor și-a pus în gînd să se răzbune și să vie, în luna lui mai², cu capul său și cu toată puterea sa împotriva noastră și să supună țara noastră, care e poartă a creștinătății și pe care Dumnezeu a ferit-o pînă acum.

Dar dacă această poartă (a Europei), care e țara noastră, va fi pierdută — Dumnezeu să ne ferească de așa ceva — atunci toată creștinătatea va fi în mare primejdie. De aceea, ne rugăm de domniile voastre să ne trimiteți pe căpitaniii voștri într-ajutor împotriva dușmanilor creștinătății, pînă mai este vreme, fiindcă Turcul are acum mulți potrivnici și din toate părțile are de lucru cu oameni ce-i stau împotriva cu sabia în mîină³. Iar noi, din partea noastră, făgăduim, pe credința noastră creștinească și cu jurămîntul domniei noastre, că vom sta în picioare și ne vom lupta pînă la moarte pentru legea creștinească, noi cu capul nostru.

Așa trebuie să faceți și voi, pe mare și pe uscat, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu celui atotputernic, noi i-am tăiat mîna cea dreaptă.

Deci, fiți gata fără zăbavă⁴.

Data în Suceava, în ziua de Sf. Pavel, luna ianuarie în 25, anul Domnului 1475.

*Ștefan voievod, Domnul Țării
Moldovei*

Comentariu istoric

1. *Romania* era termenul generic cu care erau desemnate provinciile europene ale imperiului otoman.

2. Expediția n-a avut loc, cum credea Ștefan, în mai 1475. Deoarece o parte a veniturilor Moldovei provenea din comerțul făcut cu cetățile genoveze de pe coasta nordică a Mării Negre, în special *Caffa* și *Mangopul*, sultanul a hotărât ca, în vara anului 1475, să cucerească aceste două cetăți, precum și Chilia și Cetatea Albă și să izoleze Moldova. După cucerirea Caffei (la 6 iunie 1475) și eșecul încercării de a ocupa Chilia și Cetatea Albă (august 1475), turcii au cuprins și Mangopul (în decembrie 1475). De aceea, sultanul a amînat expediția de „pedeapsă” pentru anul 1476, mai ales că se îmbolnăvisese de gută.

3. Ștefan se referă la faptul că sultanul se afla în război cu Uzun Hassan, hanul turcoman al Persiei; cu republica Veneției și cu Ungaria, al cărei rege, Matei Corvin, a întreprins în iarna anului 1475/1476 o expediție împotriva cetății *Sabacs*, ocupată de turci, pe care a cucerit-o la începutul lui februarie 1476; la greutățile pe care încă le întâmpina din partea albanezilor și la eforturile Papei Sixt IV de a crea o coaliție antiotomană.

4. Se poate observa în stil, în unele expresii amintirea cruciatelor și spiritul religios al evului mediu. Trebuie reținut mai ales modul în care, foarte pe scurt, voievodul descrie bătălia de la Vaslui și cum, neînfricoșat, făgăduiește să lupte mai departe, cu și mai multă îndrăzneală, apărînd țara și Europa cu prețul vieții sale.

Se pot reține două expresii: țările române ca „poartă” a Europei și „noi i-am tăiat mîna cea dreaptă”, cu înțelesul că i-a biruit una din cele mai mari oști.

Indicații metodice

Lectura comentată a textului va fi introdusă după ce s-a înfățișat elevilor campania din 1475 a lui Soliman Hadimbul. Ea urmărește: 1. să întemeieze afirmația victoriei categorice a lui Ștefan la Vaslui; 2. să sublinieze hotărîrea nestrămutată a domnului de a continua lupta pînă la capăt; 3. să coroboreze spusele cronicii ardelene, citate în manual, numind pe cei „opt voievozi mai vestiți”; 4. să explice hotărîrea lui Ștefan de a lichida vechiul conflict cu Matei Corvin, încheind acordul din 12 iulie 1475 cu regele maghiar. Dar mai presus de toate, comentariul trebuie să scoată în relief întinsele relații politice externe ale Moldovei în această perioadă, relații care subliniază prestigiul de care se bucura țara. În sfîrșit, el va ajuta la înțelegerea înfrîngerii suferite de Ștefan în prima parte a campaniei din 1476, prin evidențierea egoismului celor solicitați prin circulară, care l-au lăsat singur în ceasul marilor primejdii.

DUMITRU ALMAŞ

«ACORDUL POPORULUI» (1647)

La mijlocul veacului al XVII-lea, în ajunul și în timpul revoluției burgheze din insulele britanice, ca o reflectare a aprigei lupte de clasă, a apărut o bogată literatură politică. În acea epocă au fost redactate numeroase proiecte de constituție — mare parte dintre ele